

IELTS GA TAYYORLANAYOTGAN O'QUVCHILARDA SELF- STUDY STRATEGIYALARINING SPEAKING VA VOCABULARY RIVOJIGA TA'SIRI

Nasulloyeva Feruzabonu Akmalovna

Buxoro davlat pedagogika institutining

Xorijiy til va adabiyot fakulteti talabasi

feruzanasullayeva068@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada IELTS imtihoniga tayyorlanayotgan o'quvchilarning til o'rganish jarayonida self-study strategiyalarining pedagogik ahamiyati keng va chuqur tahlil qilinadi. Xususan, speaking va vocabulary ko'nikmalarini rivojlantirishda mustaqil o'rganish usullarining samaradorligi, ularning nazariy asoslari va amaliy qo'llanilishi ko'rib chiqiladi. Maqolada self-study jarayonining afzalliklari bilan bir qatorda uning cheklovlari, xavflari va noto'g'ri yondashuvlari ham tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy raqamli vositalar yordamida self-study samaradorligini oshirish imkoniyatlari yoritiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, to'g'ri rejalashtirilgan, muntazam va nazorat ostida olib borilgan mustaqil ta'lim o'quvchilarning speaking ravonligi va vocabulary boyligini sezilarli darajada oshiradi.

Kalit so'zlar: IELTS, self-study, mustaqil ta'lim, speaking skill, vocabulary acquisition, pedagogika, autonomous learning, shadowing, metakognitiv ko'nikmalar

Kirish

Hozirgi globallashuv davrida ingliz tilini mukammal bilish yoshlar uchun nafaqat ta'lim, balki kasbiy rivojlanishning ham muhim omiliga aylangan. Xalqaro miqyosda tan olingan IELTS (International English Language Testing System) imtihoni esa bu bilimni baholashning asosiy vositalaridan biridir. Shu sababli ko'plab o'quvchilar yuqori natija olish maqsadida turli o'quv kurslari va metodlardan foydalanmoqda.

Biroq, zamonaviy pedagogika shuni ko'rsatadiki, faqat o'qituvchi bilan ishlash yuqori natijaga erishish uchun yetarli emas. O'quvchining mustaqil ishlash qobiliyati, ya'ni self-study strategiyalaridan foydalanish darajasi ham hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ayniqsa, speaking va vocabulary kabi ko'nikmalar individual mashq va muntazam takrorlashni talab qilgani sababli, mustaqil o'rganish bu jarayonning ajralmas qismiga aylanadi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi — IELTS ga tayyorlanayotgan o'quvchilarda self-study strategiyalarining speaking va vocabulary rivojiga ta'sirini tahlil qilish, uning pedagogik ahamiyatini asoslash va samarali usullarni aniqlashdan iborat.

Asosiy qism

1. Self-study tushunchasi va uning pedagogik mohiyati

Self-study (mustaqil o'rganish) — bu o'quvchining o'z o'qish jarayonini mustaqil ravishda tashkil etishi, boshqarishi va baholashi jarayonidir. Bu yondashuv zamonaviy pedagogikada “autonomous learning” tushunchasi bilan chambarchas bog'liq.

An'anaviy ta'lim tizimida o'quvchi ko'pincha passiv rolni egallaydi: u o'qituvchini tinglaydi, berilgan topshiriqlarni bajaradi va natijani kutadi. Biroq self-study yondashuvida o'quvchi faol subyektga aylanadi. U:

O'z maqsadini belgilaydi

O'rganish strategiyasini tanlaydi

Natijani baholaydi va tahlil qiladi

Bu jarayon o'quvchida metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantiradi, ya'ni u o'z fikrlash va o'rganish jarayonini anglay boshlaydi. Natijada o'rganish yanada chuqurroq va samaraliroq bo'ladi.

Self-study ning pedagogik ahamiyati shundaki, u o'quvchini mustaqil fikrlovchi, o'zini nazorat qila oladigan va doimiy rivojlanishga intiladigan shaxs sifatida shakllantiradi. Bu esa ayniqsa IELTS kabi murakkab imtihonlarga tayyorgarlikda muhim omil hisoblanadi.

2. Speaking ko'nikmasini rivojlantirishda self-study strategiyalarining roli

Speaking — bu til o'rganish jarayonidagi eng murakkab ko'nikmalardan biri hisoblanadi. Chunki bu jarayonda o'quvchi bir vaqtning o'zida bir nechta elementlarni boshqarishi kerak:

Grammatika

Lug'at boyligi

Talaffuz

Fikrni mantiqiy ifodalash

Ko'plab o'quvchilar speaking bo'limida qiyinchilikka duch keladi, chunki ular yetarli darajada amaliy mashq qilmaydi. Ko'pincha ular ko'proq tinglash va o'qishga e'tibor qaratadi, lekin gapirishni e'tiborsiz qoldiradi.

Self-study strategiyalari bu muammoni hal qilishda samarali vosita bo'la oladi.

Shadowing metodi

Shadowing — bu o'quvchining audio materialni tinglab, uni bir vaqtning o'zida takrorlashidir. Bu metod o'quvchining talaffuzini yaxshilash, nutq tezligini oshirish va intonatsiyani rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Monolog mashqlari

O'quvchi berilgan mavzu bo'yicha mustaqil ravishda gapiradi. Bu esa uning fikrni tez shakllantirish va uni ingliz tilida ifodalash qobiliyatini oshiradi. Bu metod IELTS speaking imtihonining real sharoitiga juda yaqin.

Recording va tahlil

O'z nutqini yozib olish va uni tahlil qilish o'quvchiga o'z xatolarini aniqlash imkonini beradi. Bu usul self-study jarayonining eng samarali, lekin eng kam qo'llaniladigan usullaridan biridir.

3. Vocabulary rivojlantirishda self-study strategiyalari

Vocabulary — til o'rganishning asosiy elementlaridan biri hisoblanadi. O'quvchining lug'at boyligi qanchalik keng bo'lsa, uning speaking va writing ko'nikmalari shunchalik rivojlangan bo'ladi.

Biroq ko'pchilik o'quvchilar vocabulary ni noto'g'ri usulda o'rganadi. Ular so'zlarni alohida yodlaydi, lekin ularni amalda qo'llay olmaydi.

Kontekst asosida o'rganish

So'zlarni gap ichida o'rganish ularning ma'nosini yaxshiroq tushunishga yordam beradi va eslab qolishni osonlashtiradi.

Spaced repetition

Ma'lum vaqt oralig'ida takrorlash orqali o'rganilgan so'zlar uzoq muddatli xotirada saqlanadi. Bu usul ilmiy jihatdan isbotlangan va juda samarali hisoblanadi.

Active recall

O'quvchi so'zni eslab chiqishga harakat qiladi. Bu usul passiv o'rganishdan ko'ra ancha samaraliroq bo'lib, xotirani mustahkamlaydi.

4. Raqamli vositalarning self-study jarayonidagi o'rni

Hozirgi kunda texnologiyalar rivojlanishi natijasida self-study jarayoni ancha osonlashdi. O'quvchilar turli platformalar orqali o'z bilimlarini mustaqil ravishda oshirish imkoniyatiga ega.

Masalan:

Video darslar

Podcastlar

Mobil ilovalar

Bu vositalar o'quvchiga istalgan vaqtda va istalgan joyda o'rganish imkonini beradi.

Biroq bu yerda muhim muammo mavjud: ko'pchilik o'quvchilar kontentni passiv ravishda iste'mol qiladi. Ya'ni ular video ko'radi, lekin amaliy mashq qilmaydi. Bu esa real natija bermaydi.

Shu sababli raqamli vositalardan foydalanishda aktiv yondashuv muhim hisoblanadi.

5. Self-study strategiyalarining afzalliklari va kamchiliklari

Afzalliklari:

Moslashuvchanlik

Individual yondashuv

O'zini boshqarish ko'nikmasining rivojlanishi

Kamchiliklari:

Motivatsiya yetishmasligi

Noto'g'ri strategiya tanlash xavfi

Feedback yetishmasligi

Self-study samarali bo'lishi uchun bu kamchiliklarni hisobga olish zarur.

6. Amaliy yondashuv va model

Self-study samarali bo'lishi uchun u tizimli bo'lishi kerak. Masalan:

Har kuni:

10–15 daqiqa speaking mashqi

10 ta yangi so'z o'rganish

10 daqiqa shadowing

Haftasiga:

1–2 marta o'z nutqini yozib tahlil qilish

Bu kabi kichik, lekin muntazam mashg'ulotlar katta natijalarga olib keladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, self-study strategiyalari IELTS ga tayyorlanayotgan o'quvchilar uchun muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Ayniqsa speaking va vocabulary rivojida mustaqil o'rganishning roli beqiyosdir.

Biroq self-study faqatgina to'g'ri yondashuv, intizom va nazorat mavjud bo'lgandagina samarali bo'ladi. Shu sababli uni an'anaviy ta'lim bilan uyg'unlashtirish eng optimal yechim hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- Harmer, J. How to Teach English
- Scrivener, J. Learning Teaching

- Nation, I.S.P. Learning Vocabulary in Another Language
- Thornbury, S. How to Teach Speaking
- Richards, J. Approaches and Methods in Language Teaching
- Cambridge IELTS materials
- BBC Learning English